

Szár az Miklós György

DARÁZS

A hogy eltámolyogtak előttem, köptem utánuk. Ketten voltak. Az egyik magas, nagycsontú, a másik zömök. Huszonöt-harminc közt járhattak, és alig álltak a lábukon. Megtorpantak, visszafordultak. Zavaros tekintettel meredtek rám, abban sem voltam biztos, hogy látnak-e egyáltalán.

- Kis rohadék - mondta a zömök.

- Mi van? - kérdezte a másik, aki nem bírt megállni egyhelyben, előre-hátra totyogott, hogy megtartsa az egyensúlyát.

- Köpött ránk.

- Mi van?

- Az a szaros.

Mindig szombaton jöttek be a faluba. Traktor vontatta fedett pótkocsin hozták őket a környező tanyákról. Az egyenruhájuk acélszűrke volt, a tekintetük alattomos és kihívó. Sosem tudtam eldönteni, szegénylősek-e vagy büszkék. Mereven jártak a friss, ropogós öltözetben. Bakancsuk úgy fénylett, mint Salamon töke. Sokuknak az volt az egyetlen jó ruhája. Ha levetették az egyenruhát, senkik voltak. A falu szélén parádézta: felvonultak, meneteltek. Gyakorlatozni a mezőgazdasági termelősövetkezet sivár, betonozott udvarára jártak. Meglestük őket az erdőben, ahol éles lögyakorlaton vettek részt. A faluban általában fegyvertelenül láttuk őket, ha valami ünnepnapon mégis kiosztották nekik a raktárból a dobtáras géppisztolyt, megdicsőült arccal szorongatták az üres fegyvert. Késő délutánra, estére olyan részek voltak, mint a csap.

- Munkásörök - morgott apám, ha kórházi lakásunk emeleti ablakából megpillantotta őket, és azt hitte, nem hallom. - Fegyverbuzik. Őrzik a szocializmust. Kell is, még a végén ellopja valaki.

Szombat este volt. Alkonyodott. A kórház oldalában húzódó vaskorlátan ültem. Az utcának ezen az oldalán alig jártak emberek. Mindenki a szemközti járdát használta. Télen, nyáron, este, reggel. Talán mert azon az oldalon sima, egyenes aszfaltjárda húzódott. Vagy mert nem akartak a kórházhoz közel jönni. Nem szerettek volna a kórház hosszú,

vasrácsos kerítése mellett, a szolgálati lakások kétemeletes épületei mellett elhaladni. Féltek a fertőzéstől. Akkoriban inkább ezzel magyaráztam. Pedig valószínűbb volt a járda, de amikor tizennégy éves az ember, másként látja a világ dolgait.

- Rohadt kis béka vagy, igaz? - kérdezte az alacsonyabbik.
- Mi van? - imbolygott a magasabb.
- Leköpött minket. Igaz, taknyos?
- Nem igaz - mondtam. - Köpök magukra. De nem köptem le magukat.

Nem féltem tőlük: gondoltam, gyorsabb vagyok. Nyugodt, szép őszi szombat este volt, a hullott akáclevél puha szőnyegét élénk narancsárgára színezte az utcai lámpa fénye. A munkásörök többségét arcról ismertük, mondom, a falu környéki tanyákon éltek. Tanyasiaknak hívtuk őket.

A tanyasi gyerekek mások voltak. Vagy csak másokká kellett lenniük, mert másnak tartottuk őket? Minden osztályba jutott belőlük egy, néha kettő. Csöndesek voltak. Szegényesebben öltöztették őket a szüleik, mint a falubeli gyerekeket. Másként is beszéltek, bár maguktól ritkán szólaltak meg. A traktor vontatta pótkocsira ablakokkal ellátott fémdobozt szereltek a téeszben; ebben a kasztniban hozták be őket reggelente a tanyákról. Hóban, sárban, téli fagyban, reménytelenül szakadó őszi esőkben. Rekkenő hőségben nem, mert nyáron iskolaszünet volt. Órát lehetett igazítani hozzájuk. Ha meghallottam a traktor gépágyú-kelepelését, ahogy döngtet a főutcán a kórház, a tanácsháza, a plébánia és a kultúrház előtt, tudtam, hogy nekem is kelnem kell. Reggel hétre hozták őket, mert csak egy traktor és egy kasztni létezett, így a többinek is mindennap a legkorábban kezdővel kellett érkeznie. A szerelvény a főutca és a Dózsa György utca kiszélesedő kereszteződésében állt meg. Az álmos gyerekek lekászálódtak a magas vaslétrán, és csoportokra szakadozva ballagtak az üresen kongó iskola felé. A traktor recsegve elkelepelt, hogy délután háromra jelenjen meg újra, amikor egy óra hosszat várakozott, majd négykor elindult vissza a tanyákra.

Majmoknak csúfoltuk őket. „Majomketrec! Majomketrec! Milyen a ketrecben, csimpánzok?” Diót, almát, cukrot dobtunk nekik. A Grimm boltosék hájas fia, akit különben utáltam, mert gonosz és irigy kölyök volt, és akinek Beatles meg Stones lemezeket és piros címkés Levi's

farmert küldözgettek a vasfüggöny szabad oldaláról a nyugat-németországi rokonai, egyszer behajított a kasztni ablakán egy banánt. „Hu-hú! Láttatok már banánt, gorillák? Húzzátok le a héját, különben keserű!” Sokáig én is részt vettem a csúfolódásban. Nem mintha bajom lett volna velük – némelyiküket meg is sajnáltam, főleg azokat, akik meghúzódtak a bódé sarkában, és szótlanul túrték a kínzásokat –, inkább csak azért, hogy ne lójak ki a sorból. Aztán történt valami, és többé nem csúfolódtam a tanyasiakkal.

Délután volt, unalmas, poros tavaszi délután. Hazafelé ténferegünk, talán tornaóráról vagy valami ünnepélyről. Fél négyre járhatott, máskor már rég otthon voltam ilyenkor, megebédeltem, olvastam vagy Kormossal és valamelyik barátommal jártam az erdőt. Megálltunk a pótkocsi végében, felbámultunk a nyitott ajtóra, és valamelyikünk, az sem lehetetlen, hogy éppen én, beszólt: „Vakaróztok, bolhások? Ha szépen vicsorítotok, kaptok cukorkát.” Válasz nem érkezett, a tanyasiak épp csak felpillantottak, aztán maguk elé meredve, szótlanul ültek tovább a félhomályos bódében a hosszú padokon. Persze, hogy nem hagytuk annyiban. „Mi van, emberszabásúak? Elfogyott a kókuszdió? Ti még nem találtátok fel a beszédet?” Egy idő múlva a tanyasi gyerekek közül a legnagyobb – szótlan, komoly fiú, mindig ugyanabban a sárgára fakult, egykor barna, több helyen is foltozott, de tiszta kord zakóban – felállt, az ajtóhoz jött. „Ne kötődjete. Halottaink vannak. Egyiknek az édesanyja, másiknak a bátyja veszett oda.” Elnémultunk, aztán a kis Gonzó, inkább zavarában, mint rosszaságból, vagy talán mert meg kellett törnie a hirtelen támadt csöndet, megvakarta a feje búbját, és vidáman rikkantva megkérdezte: „Jé, a majmok is szeretik az anyjukat?” A koci belsejéből vinnyogás hallatszott, rövid és hátborzongató, a nagyfiút félrelökte valaki, és mert én álltam a legközelebb a vaslétrához, a koci belsejéből egyenesen rám vetette magát egy tébolyult fúria. Rúgott, harapott, karmolt, az volt a szerencsém, hogy a zuhanás végén jól beverte a fejét a fejembe, és le tudtam fogni, a testéhez tudtam szorítani mindkét kezét. Hányta-vetette magát, a térdével próbált rúgni, aztán elernyed, és zokogni kezdett. Úgy lógott a karomban, mint egy istállószagú télkabát, én pedig csak annyit tudtam kinyögni: „Bocsáss meg. Bocsáss meg.” Szerettem volna többet mondani. Legalább annyit, hogy sajnálom. Sajnálom, hogy meghalt az édesanyja vagy a bátyja. Hogy nem szeretem csúfolni őket, és nem

gondolom, hogy csimpánzok lennének. Azt is szerettem volna a tudtára adni, hogy nem én tettem fel a kérdést, hogy a majmok is szeretik-e az anyjukat. De az előbbi gyöngeségnek, az utóbbi pedig árulkodásnak számított volna. Így hát nem tehettem mást, csak azt ismételttem: „Bocsáss meg. Bocsáss meg.” A nagyfiú lemászott a létrán, átvette tőlem, a karjára emelte a hüppögő lányt, és amikor a tekintetünk találkozott, a szemében valami olyat láttam, amit nem tudok leírni, és amitől hirtelen én is nagyobbnak, szinte nagyfiúnak éreztem magam.

Látásból ismertem a lányt, azt viszont nem tudtam, hogy gúnynev-e, vagy igazából is Daráznak hívják. Két-három évvel fiatalabb volt nálam, és veszett vadóc hírében állt. Nem kezdeményezett, és addig csak a saját korosztályában vállalta fel a küzdelmet, igaz, akkor aztán nem nézte, kicsi vagy nagy, fiú vagy lány, bárkinek nekiment. Méltó ellenfele nemigen akadt, mert ördögien harcolt, ahogy azok verekszenek, akik csöppet sem féltik a testi épségüket. Néhány héttel az eset után újra találkoztam vele. Kormossal tekeregtem kettesben, és – mint akkoriban mindenütt, erdőn és mezőn, irtásokon, elhagyott bányákban – őskori fossziliák, római őrtornyok, középkori temetők maradványai után kutattam. Észre sem vettem, milyen messze elkóvályogtunk a falutól, amikor arra eszméltem, hogy körülvettek. A távoli Idamajor határában történt, a juhodályoknál, egy csenevész akácerdő szélén. Öten-hatan lehettek, köztük a félelmetes kis Zsukán, akit hatodik után karhatalommal sem lehetett bekényszeríteni a következő osztályba, és akiről az a hír járta, hogy mielőtt megkínozza és kiheréli, előtte lócitrommal eteti meg azokat a falusi fiúkat, akiket a karma közé kaparinthat. Sose tudtam, ki kinek kicsodája, unokahúga, bátyja, testvére, de nem is számított: ők voltak a 'majoriak'. Biztosan eltárgálnak, és talán nem is az lett volna a legszégyenletesebb, ha nincs köztük Darázs, aki kedvetlenül és durcás képpel, de azt lehet mondani, hogy megvédett. „Hagyjuk – mondta –, ennek orvos az anyja.” Hogy valóban ez számított, vagy az, hogy bocsánatot kértem, amikor a karomban zokogott, nem tudtam meg soha. Ahogy azt sem, hogy a nála nagyobb fiúk miért hallgattak rá. Azok a kemény munkára fogott tanyasi gyerekek, akik hajnali háromkor meg négykor keltek, iskolába indulás előtt disznót etettek és tehenet fejtek, és akiknek a szüleitől néha még a rendőrök is tartottak. Vajon valóban olyan elérhetetlen és

megkérdőjelezhetetlen tekintély volt az orvos, hogy az még engem is óvott?

- Elverjük?
- Mi van?
- Verjük el. Törjük be neki a pofáját!

Meglepett. Részegen is gyors volt, mint a kígyó. Moccanni sem volt időm, már markolta is a karomat.

- Köpködsz, bazmeg? - Hangja rekedt volt, marka satu. - Most köpködjél. Látod, Jani? A rohadt kis szarost? Most beszart.

- Mi van?
- Beszart. Tudja, mi következik.

A magas az egyik akác fekete törzsének támaszkodott, és végre megtalálta az egyensúlyt. Lógatta a csontos lófejét, aztán oldalvást, alulról fölfelé rám emelte a tekintetét.

- Hagyjad má', Zsuk - mondta. - Menjünk a picsába.

A zömök nem nézett se rá, se rám, a földet bámulta maga előtt.

- Köpött ránk.
- Hagyjad a picsába. Gyerek emmég.
- Épp azér'.
- Hagyjad békibe.
- Nem lehet. Meg kell neki tanulni.
- Mi van?
- Bele kell verni a szaros pofájába.
- Mit kell?
- A törvényt.

A nagycsontú, aki közben ismét maga elé lógatta a lófejét, elengedte a fát, mire nyomban ismét imbolyogni kezdett.

- Mi van? - kérdezte. - Mi a faszt?
- Hogy nem köpködünk, csak mer' mi nem a faluba' lakunk benn.

Ahogy oldalt vetettem magam, a trikó félig leszakadt rólam, de a szorításából kiszabadultam. Gyorsan felmérte, hogy esélye sincs rá, hogy újra elkapjon. Mosolygott, de a szemében hideg gyűlölet fénylett.

- Azt hiszed, megúszta?
- Gondolom - feleltem, és a karomat dörzsölve sem vettem le róla a tekintetem.

- Lehet - mondta, és elővigyázatosságra intett, hogy nem a szemembe, hanem valahová a mellkasom közepére nézett. - De lehet,

hogy nem. – Elvigyorodott, rám emelte a szemét, hunyorgott. – Majd meglátjuk.

– Menjünk má' a piczába – mondta a magas, és imbolyogva, fél kézzel a fatörzsnek támaszkodva, egész ügyes hátraarcot csinált. Már indultak, amikor utánuk szóltam.

– Maga a nagy Zsukán?

A zömök megállt. Megfordult. Látszott az arcán, hogy meglepődött.

– És ha az vagyok?

– Ismer egy Darázs nevű lányt?

– És ha ismerek?

– Magsajnáltam egyszer. Nagyon sírt. Meghalt valakije.

– Kije?

– Nem tudom. Rég volt. Tavaly vagy tavalyelőtt. Az anyja vagy a bátyja. Nem tudom.

– Kit ismersz még?

– Néhányat.

– Kit?

– Az öccsét is.

Bólintott, aztán, nem is akartam elhinni, csak egy villanás volt, megint elkapta a karomat. Úgy szorított, mint aki csörgőkígyót fogott. Aggasztó volt, hogy megint nem rám néz, hanem valahova mellém, a sárga avarba, amikor azt kérdezi: – Magsajnálta a Darázst?

Nem szóltam, csak biccentettem.

– Amikor sírt?

Bólintottam.

– Amikor nagyon sírt?

Fürkésztem a szemét, ő meg nem nézett rám, olyan volt, mintha magához beszélne, és közben, szerintem észre sem vette, úgy szorította a karomat, hogy másnapra megkékült.

– A Darázs sosem sírt. Ha szíjjal vertem, akkor is csak nevetett. Érted? Kinevetett.

– Akkor sírt.

– Elhiszem – mondta, és végre a szemembe nézett. – Elhiszem neked. Ahogy révetegen bámult rám, nem is tűnt részegnek.

– Elengedhetné a karomat.

A tekintete lassan vándorolt lefelé, úgy tűnt, csodálkozva bámulja a saját mancsát, a szakadt trikómat.

- Az jó - mondta. - Nagyon jó. Igaz, Jani?

A nagycsontú a vállát a fatörzsnek vetette, és úgy tűnt, a sárga levélszönyeget bámulja, vagy a fejét lógatva álltában elaludt, ám a nevét hallva tétován felemelte a fejét.

- Mi van?

A kultúrház felől röhögés és hangoskodás, rézfúvósok ricsaja, dob bufogása hallatszott. Fölöttünk, valamelyik első emeleti lakásban lehúztak egy vécét.

- Hogy sírt. Az nagyon jó.

A szemembe nézett.

- Átkozottul jó gyerek vagy?

Megvontam a vállam, ő meg csak nézett fürkész szemmel.

- Rendes, jó gyerek, igaz?

Megcsóválta a fejét.

- Nem értem - mondta. - Azt nem értem, hogy miért utálsz te engemet. Miért gyűlöltök? Ez az, ami nem fér a fejembe.

Elengedte a karomat. Szürke zubbonya egyik felső zsebéből gyűrött cigarettásdobozt kotort elő. Vastag, durva ujjával körültekintően megcélozta a rést, és elsőre sikerült kicsippenenie egy szálát. Megnyálazta, cserepes ajkai közé illesztette. A paklit visszagyúrta a zsebébe, aminek a fülét gondosan rágombolta, aztán a széles bőrszíjjal összefogott, buggyos nadrág zsebéből gyufát vett elő. Megrázta. Rágyújtott. Lehunyta a szemét, majd a fejét hátrabillentve fölfelé fújta ki a füstöt, ami gomolyogva szállt az utcai lámpa fényében sárgán világító akáclomb felé.

- Én nem magát utálok - mondtam, és visszaültem a korlátra.

Csak bámult, szívta a cigit, fújta a füstöt, aztán mégis megkérdezte:

- Hát kit?

- Nem kit. Mit.

- Hát mit?

- Az egyenruháját.

Meglepődött. Hitetlenkedve meredt rám, aztán végignézett magán. A hüvelyk- és mutatóujja közé csippenve mindkét combján kifeszítette a nadrágot. Táncolt a cigaretta a szája sarkában, ahogy értetlenül mondta.

- Ezt? Ez csak egy koszos ruha.

- Az - mondtam. - És milyen koszos.

Rám bámult, aztán a nadrágra, majd megint rám, bárgyún és gyanakodva, mint aki nem tudja, hogy komolyan beszélnek vele vagy bolondot csinálnak belőle, és az igazat megvallva magam sem tudtam, hogy mit akarok tőle.

- Elment - mondta végül, és a földre ejtette a félig szívott cigarettát, majd a bakancsa talpával hosszan, gondosan eltaposta. - Ő mosott ránk. Rám meg az öcsénkre.

Felém pillantott, de nem hiszem, hogy látott.

- Már nem mos - mondta révülő tekintettel. - Fél éve nem láttuk. Elment a sánta Szulákkal.

A nagycsontú felébredt, a fa törzsébe kapaszkodva valahogy meg is fordult. Felemelte fáradt lófejét, és bánatos szemével előbb rám, aztán a társára bámult.

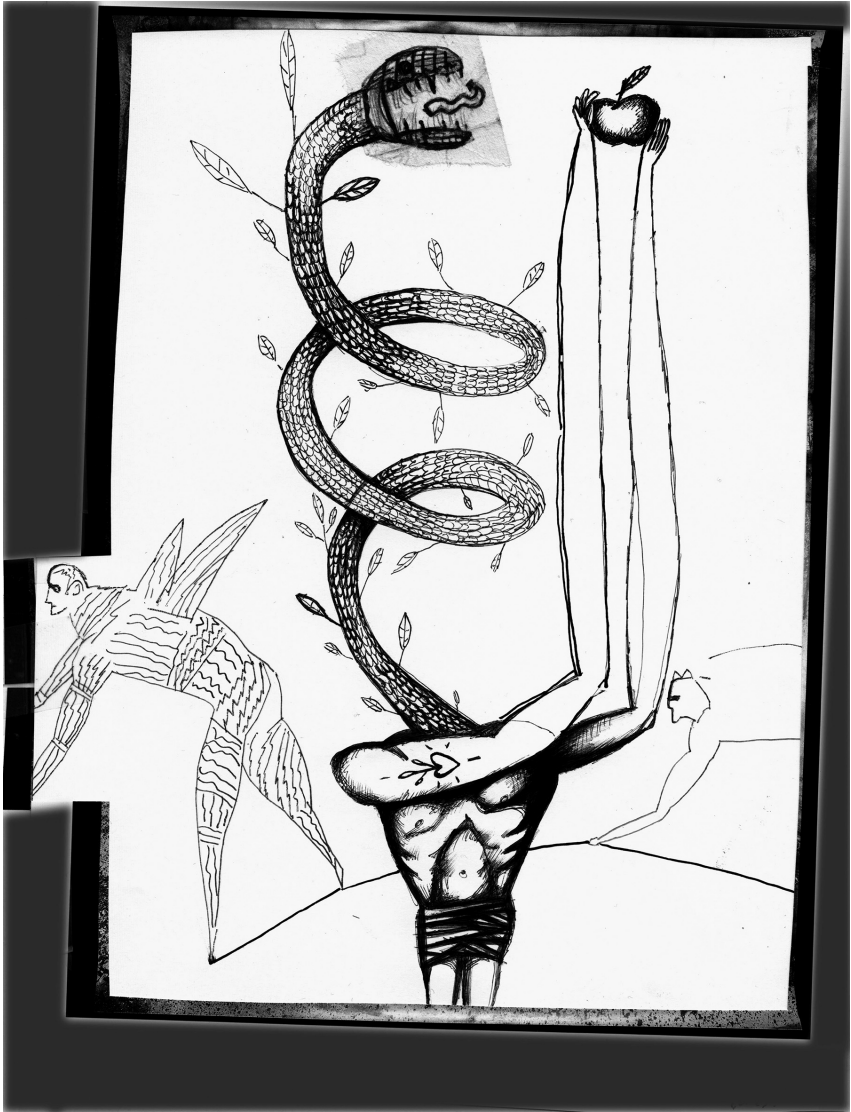
- Menjünk má', Zsuk - mondta kérlelően. - Ne panaszkodj'. Az semmin se nem segít. Gyere má'. Menjünk a piczába.

- Kussoljál, Csipás. Tudod is te, hogy mi segít.

A hangja halk volt és színtelen. Csaknem józannak tűnt. Lassan elindult, aztán megtorpant és meglepetten kapta rám a szemét. Mint aki csodálkozik, hogy még ott talál.

- Jó gyerek, egyszer igyunk valamit - mondta. - Biztosan örülne, ha látná.

Miután eltámolyogtak, egy darabig még ücsörögtem a korláton. A fejem fölött valaki megint lehúzott egy vécét, aztán hirtelen csönd támadt, a Kálvária alatti vizenyős kertekből öblös békakuruttyolást sodort a langyos szellő. Anyám kinyithatta az ablakokat, mert a kórház udvara felől tisztán hallatszott, ahogy apám az írógépét püföli, aztán mélyen, mintha a testemben pulzálna, a kultúrháznál ismét tompán bufogni kezdett a dob. Egy férfi rekedten ordibált, nők visítotak. A lábam alatt citromsárga, puha levélszőnyeg terült el, fejem fölött, mint egy japán vízfestmény, szinte világított a lámpafényben a vöröslő lomb.

Rajz, 1995